

İHSAN OKTAY ANAR • **Suskunlar**

IHSAN OKTAY ANAR 1960 doğumlu. Felsefe bölümünü bitirdi. Öğretim üyeliği yaptı. 2011 yılında emekli oldu. Yayımlanan kitapları: *Puslu Kıtalar Atlası* (1995), *Kitab-ül Hiyele* (1996), *Efrasiyâb'ın Hikâyeleri* (1998), *Amat* (2005), *Suskunlar* (2007), *Yedinci Gün* (2012), *Galiz Kahraman* (2014).

İletişim Yayınları 1261 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 169

ISBN-13: 978-975-05-0538-6

© 2007 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM

1-20. BASKI 2007-2018, İstanbul

21. BASKI 2019, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Necati Tunerkan - Ceren Kınık

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İHSAN OKTAY ANAR

Suskunlar

Süheyla'ya ve Fûruzan'a

“Kulak eğer gerçeđi anlarsa gözdür.”

MEVLÂNÂ, *Mesnevî*, II, 871
çev. Süleyman Nahifî

Yegâh

Muhteşem Neyzen Bâtın Hazretleri'nin (saadetleri dâim olsun) Kostantiniye'de bulunduğu zamanlarda, yani Sultan Ahmed-i Sâni Han Efendimiz'in devri saltanatından sonraki senelerden birinde, Şaban ayının ondördüncü gecesi, Yenikapı'nın dar ve ıssız sokaklarında kol gezen o ihtiyar bekçi, gökyüzünde ansızın kapkara bulutlar peydâ olur olmaz hiç şaşırmamıştı. Çünkü Padişâh-ı din-fenâ Hazretleri'nin (Allah saltanatını dâim eylesin) mülkü olan şu Kostantiniye'de, yerin olduğu kadar göğün de, beklenmedik durumlara sahne olabileceğini az çok bilmekteydi. Elinde muşamba fenerle, o ilerlemiş yaşı dolayısıyla sokakta ağır aheste yürüyen bekçi, ucu demirli asâsını iki adımda bir yere vurup tıngırdatarak mahalle sâkinlerine varlığını belli ediyordu. Taş döşeli ıssız sokaklarda işitilen sadece bu tıngırtılar değildi elbette. Adamcağız kulak kabartsaydı, gece gizlice girdikleri evlerde mâsum çocukların kanını iştahla emen upirlerin dudak şapırtılarını, insan eti yiyen lânetli gülyabanîlerin homurtularını, yağmur ve kasvet yüklü kara bulutlardan ve kapkara kâbuslardan kopup gelen kara-

koncolosların böğürtülerini de işitebilirdi. Ama yatırlarından kalkan mübârek evliyâlar, lahitlerini terk eden lânetli ölümler ve nâmübârek yaratıklar hakkındaki efsane ve söylentilerin hakikatin ta kendisi olabileceğini aklına bile getiremeyen ihtiyar bekçi, cinlerin fısıltısını dinlemek yerine kalın keçe abasına daha bir sıkı sarıldı. Çünkü birbirlerinin peşinden koşan devasa aygırlar gibi gök kubbede dört nala, dört bir yana koşturan simsiyah bulutlarda revnaklar oynamaya başlamış ve ilk yıldırım Ayasofya'nın avlusuna düştüğünde, insanın iliklerine işleyen dondurucu rüzgâr, adamcağızın kulaklarında uğuldamıştı. Gök gürültüsünün ardından sokakta, rüzgârın süpürdüğü yaprakların hışırtısı duyuldu. Ama ne hikmetse, yağmur bir türlü yağmıyordu. Bu durum pek hayra alâmet sayılmazdı. İhtiyar bekçi o uğursuz gıcirtıyı işte tam bu sırada işitti. O kadar kasvetli, o kadar tekinsiz bir sesteki ki bu, şeytanın zifiri karanlıktan yonttuğu bir ifritin kahkahasına benziyordu. Bu tekinsiz sedânın kaynağını görmek isteyen bekçi, elindeki feneri havaya kaldırdı ve karanlığın kendisinden gizlediği şeyi sanki daha iyi görecekmış gibi hafifçe eğildi. Ancak muşamba fenerin yaydığı cılız ışığın menzili on adımdan fazla değildi. Tam o sırada çakan bir şimşekle her taraf aydınlanıverdi ve adamcağız karşısında, Yenikapı Mevlevihânesi'ni seçti. Evet! İnsanı kahreden o gıcirtı, semâhânedeki 'döndüklerinde' etekleri açılan tennureleri ve başlarında sikkeleriyle, Mevlevî dervişlerinin haftada iki kez mukabele icrâ ettikleri binadan geliyordu! Zavalı ihtiyar bekçi, "Acaba bu mübârek binaya bir hırsız mı girdi? Yok! Yok! Gıcirtı mutlaka açık unutulmuş bir kapıdan geliyordur," diye içinden geçirip mevlevihâneye doğru yürümeye başladı. Bahçeden girip binaya yaklaşınca gerçekten de kapının, sert rüzgârın etkisiyle menteşelerinde gıcirdayarak gidip geldiğini fark etti. Durumu canlara haber verse iyi olacak gibiydi. Elini ağzına götürerek içeriye, "Hooo! Kimse

yok mudur?” diye bağırdı. Ama aksi gibi bir cevap gelmedi. Üstelik, ne tuhaf ki, dervişlerin dönerek semâ ettikleri meydan-ı şerife açılan kapının ardından mavi bir ışık sızıyordu. Adamcağız şaşırmişti! Binaya girdi ve açmadan önce kulağını kapıya dayayıp içeriye kulak verdi: Seslere bakılırsa, sanki biri döşeme tahtaları üzerinde yürüyor yahut kimildiyordu. Yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle kapıyı açar açmaz, adamcağızın beynine sanki balyoz indi.

Hayâlet tam karşısındaydı!

Tövbeler tövbesi! Başında Mevlevî külâhı ve üstünde etekleri açılmış tennuresi ile semâ ediyor, bir kolunu yukarı açmış dönüp duruyordu. Ama hayâletin asıl korkunç tarafı, gövdesi döndüğü hâlde kafasının sabit kalması, delici bakışlarını bir an olsun zavallı bekçiden ayırmamasıydı. Semâ ederken çevreye mavi bir nûr yayıyor ve ince dudaklarındaki kıvrıma bakılırsa, belki de adamcağıza ürkütücü bir şekilde gülüyordu. Eli ayağı gevşeyen bekçinin tam üç gün üç gece tir tir titremesinin ve bir hafta boyunca konuşmamasının yegâne nedeni de işte bu hayâletti.

Rivâyet odur ki, hayâletle karşılaştığında yüreği oynayan ihtiyar bekçinin sözlerine Allah'ın bir tek kulu bile inanmamıştı. Elbette, şişirmece ve uydurmacalara ahâlinin karnı toktu. Din âlimleri medreselerde ve imamlar da cuma hutbelerinde öfkeyle, ölümle bedenini terk edip âhîret yolculuğuna çıkan ruhun, pusulayı şaşırıp yaşadığımız şu ölümlü dünyaya geri dönmesinin, hâşâ imkânsız olduğunu beyan ediyorlardı. Ama bekçinin anlattığı kurt masalını içkiye tövbeli efendilerin yuhalayıp alaya almalarına rağmen, Samatya meyhanelerindeki çakırkeyifler az buçuk kulak kabartıyor, körkütük olanlar dinliyor, zilzurna sarhoş olanlar ise bu hikâyeye, kelimesi kelimesine inanıyorlardı. Bu konudaki şâyia doğruysa, çok değil hemen hemen iki hafta sonra bir gece yarısı hayâlet bu kez, Yedikule Zıندانı civârındaki Si-

nanpaşa Câmii minâresinin şerefesinde zuhûr etmişti. Ahâli Kelime-i Şahâdet getirdikten sonra sokağa dökülmüş, minâredeki hayâleti görür görmez herkesin yüreği ağzına gelmiş ve bu, kıyâmet alâmeti sayılmıştı. İşte asıl, bu gece yarısı olanlardan sonradır ki, hayâlet efsanesi ağızlarda sakız oldu. Hele hele hayâlet, Gülâbî adında bir Kıptî'ye görüldüğünde yer yerinden oynadı. Yaşadığı bu korku sonucu saçları bembeyaz kesilen bu Kıptî, Samatya yakınlarındaki Narlıkapı İskelesi'nde mehtabı seyrederken bir ara efkârlanıp oracıkta Arabân bir şarkıyı terennüm etmeye başlamıştı. Anlatıkları doğruysa bir yandan da armudî kemeçe çalıyordu. Şarkının ikinci hânesini bitirdikten sonra arkasından mas-mavî bir ışık geldiğini fark etmiş ve dönüp baktığında hayâleti görüvermişti. Şahitlerin dediği gibi gerçekten de mavi bir nûr saçan hayâlet, arkasında çömelmiş, ellerini dizlerine götürerek usûl vurmaktaydı. Gözleri yuvalarından uğrayan zavallı Gülâbî tabanları yağlayıp tozu dumana katarak kaçmış, nefes nefese obasına vardığında şâhit olduğu bu tüyler ürpertici olayı hısmına akrabasına anlatmıştı. Ancak obanın ileri gelenleri zavallı Kıptî'nin başına gelenleri ona buna bire bin katarak naklettikleri için Kostantiniye yayılan hayâlet söylentileriyle günlerce çalkalandı. Hattâ söylenenlere göre Padişâh Efendimiz, Gülâbî'yi ayağına getirtip ona hayâletin eşkâlini sordu ve aldığı bilgilere karşılık olarak bu âdemoğluna on filori bahşiş ihsan eyledi. Gülâbî'nin Efendimiz'den yedi altun daha istediği, bu bahşışı de koparıp huzurdan ayrılmasını takip eden günlerde de arsızlık ederek tekrar tekrar bahşiş talep ettiği söylenegelmiştir. Rivâyet doğruysa Efendimiz daha çok, hayâletin cinsiyetiyle ilgilenmişti. Çünkü kalın duvarlardan geçebilen ve sınır engel tanımaksızın kâh orada kâh burada peydahlanan bu hayâlet eğer erkekse, günün birinde Harem-i Hümâyûn'da ortaya çıkıp kadınlara ve câriyelere musallat olabilirdi. Bundan dolayı haremağala-

rına Padişâh Hazretleri'nin, efsun ve buhûrdanlarla hayâlet tehlikesinin bertaraf etmelerini fermân buyurduğu söylentisi de ağızdan ağıza dolaşmıştı bir zamanlar.

Hızır Paşa'nın yedi katlı mehterânı, Ayasofya'daki köşkün bahçesinde, Peygamber Efendimiz'in ümmetinden olanları sabah namazına kaldırmak için nevbet vuracaktı. Sabahın ilk horozları ötmeye başladığında, zaman zaman esen hafif rüzgâr, yıldızlı gökyüzüne uzanan dev çınarın yapraklarını hışırdatıp yüksek duvarlardaki kandillerin kızıl alevlerini titretiyordu. Ne gariptir ki, sabahın köründe köşkün geniş bahçesinde ictima eylemiş o ağaların ve efendilerin nemrut çehreleri, alevler kımıldadıkça daha bir hissiz, daha bir amansız görünmekteydi. Kıdemine ve rütbesine göre kimisi lâcivert, kimisi de kırmızı kaput giyip kavuklarına allı yeşilli destârlar sarmış bu âdemoğulları, Hızır Paşa'nın mehter takımının neferleri idiler. Ehl-i kible'yi namaz denilen farızaı edâ etmeye ve Ehl-i kitab'ı da bir umut, salâha ve felâha dâvet amacıyla buradaydılar. Bu yüzden kendilerini, din yolunda savaşılan gazilerden pek farklı görmedikleri, gözlelerinde oynayan imân kıvılcımlarından belli gibiydi. Boruzenler, çevgâniler, davulzenler, zurnazenler, nakkarezzenler, zilzenler ve kûsiler yarım daire, yahut daha ziyâde hilâl şeklinde toplanmış, ayakta bekliyorlardı. Nebbet zamanının geldiğine kanaat getiren bir davulzen, mehterbaşına doğru yürümeye başladı. Bu adamların önderi olan mehterbaşı ise, bahçedeki çeşmede aptest alıyordu. Sabah karanlığında horozlar ve gece kuşları öterken bu adam, niyet ettikten sonra suyu ağızına alıp gargara yaptı ve tükürdü. Davulzen ona usûl gereği gür ve saygılı sesiyle, temennâ ederek, "Vakt-i sürürü safâ mehterbaşı! Hey! Hey!" diye bağırdı. Mehterbaşı bur-

nuna çektiği suyu sümkürdükten sonra, sinirli bir sesle, “Az bekleyin hele!” dedi. Sarı pabuçlarını çıkararak, ayaklarını da ıslatıp ovduktan sonra kurulandı ve başlarına geçmek için takıma doğru yürüdü. Önlerine gelince, “Merhaba ey mehterân!” diyerek onları selâmladı. Takım da bir ağızdan ona, “Merhaba ey mehterbaşı!” diye cevap verince adam, çalınacak eserin adını duyurdu:

“Hüseynî semâî icrâsı için... Has dur!”

O anda zurnalar ve borular dudaklara götürüldü, davul ve kös tokmakları ve nêkkare zahmeleri vurulmak üzere havaya kalktı. Derken mehterbaşı bağırdı:

“Yallah!”

Bu emirle büyük bir gürültü kopunca, ürküp ağaçtaki yuvalarından kaçan kuşların kanat sesleri duyuldu. Semâî muhteşimdi. Hızır Paşa'nın zurnazenleri zurnalarını zırl zırl zırlatırlarken zırlı zirveye varıp hitâm bulunca, ortamda sanki tâmmât başlıyor, tâk tâk tâmmeleri ile köszenler tokmakları vurup tumturâk ile kösleri tokur tokur tokurdutuyorlar, tokmaklarını sanki kâfirin beynine indirmek için tâ yukarı kaldırıp köslere acımasızca darp ederlerken, dudakları hınçla yukarı doğru büzülüyor; çevgâniler ise çın çın çingirakları çınçılan misâli çingir çingir çingirdata çingirdata sallarlarken, davulzenler tokmaklarını güm güm indire indire davulları gümgüme ile gümbür gümbür gümbürdetiyorlardı; bu arada boruzenler de yanaklarını şişirip borularını ciğerlerinin bütün gücüyle üflemedeydiler. Bu takımın galeyâna kapılan üyeleri, bazen de aşka gelerek, “Yektir Allah!” diye haykırmaktaydı. Sanki kıyâmet kopmuştu.

Mehterân nihâyet düğâh perdesinde karar edip durdu ve semâî böylece bittiğinde sıra duâ okumaya geldi. Sesi güzel bir nefer diğerlerinden ayrılıp ortaya geldi ve ağızını açıp hançeresini yırtarcasına, “Eüzübillah! Eüzübillah! Hüdâ'ya şükr-i bîhad, lâilâhe illallah...” diye bağırarak gülbang çek-

meye başladı. Ezan okunmasına az bir zaman kala, yani Kostantiniye'deki yüzlerce câminin binlerce müezzini, ihlaya pohlaya minârelerin merdivenlerinden şerefelere tırmandıkları esnada, duâyı şöyle bitirdi:

“...Bilcümle İslâm'ın nêcat ve saadet ve selâmetine pîrler, erenler, üçler, yediler, kırklar, göçenler demine devranına 'Hû' diyelim, Hûû!..”

Mehterândaki herkes “hû” çekerken kôslerle, nêkkarelerle ve davullarla tremolo yapıyor, tokmaklar ve zahmeler gulguleli vuruluyordu. Dokuz kere “hû” çekildikten sonra, köse inen üç darbe ile mehtarânın nevbeti tamamlandı. Neferler temennâ ile birbirlerini selâmladılar. Bu esnada dört bir yandan, farklı makamlarda okunan ezan duyuldu. Namaz kılıp tespih çekerek Cenâb-ı Hakk'a yalvarma zamanı gelmişti. Mehterândaki ağalar ve efendiler ağır ağır toparlanırken, içlerinden bir kôszenin herhâlde farklı bir niyeti vardı ki, Hızır Paşa Köşkü'nün kapısından gürûh hâlinde çıkan meslektaşlarının arasından sıvışmayı başarıp bahçe duvarına seğirtti.

Kırış kırış suratına ve iyice ağarmış pala bıyığına bakılırsa en az yetmiş yaşında görünen bu efendinin gözü açık, kantarı belinde, uyanık biri olduğu fıldır fıldır oynayan gözlerinden belliydi. Boyu kısa olmasına kısaydı ama, sesi oldukça kalın ve gürdü. Bu nedenle arkadaşları ona “Kalın Musa” diye hitap ederlerdi. İşte aslında, bu ihtiyarın ağzı son derece pisti! Ona buna kantarlı, sunturlu, okkalı küfürler savurmayı huy edindiği için tam iki kez mehterândan kovulup ekmeğinden olma tehlikesi atlatınca Kalın Musa, “Bir daha küfür edersem ecdâdımı cümle âlem kerksin!” diye yemin etmişti. Ama defter-i kebirinde öyle sövgüler vardı ki, dirhemini yiyen it kudururdu. Arkadaşlarına katılmadığına göre bu efendi, İslâm dininin farzlarından biri olan namazdan firar ediyor olmalıydı. Kırmızı kaputunun eteklerini toplayıp kuşağı-

na arkadan sokuşturduktan sonra, ihtiyar görünmesine rağmen çevik bir hareketle bahçe duvarına tırmandı. Yan sokağa doğru tam atlayacaktı ki, duvarın yanında bir armut ağacı olduğunu fark etti. Tepesinde bir armut göze çarpıyordu. İhtiyar adam koynundan çıkarttığı kös tokmağıyla dalı biraz kendine doğru eğdi ve meyveyi dalından kopardı. Duvar-
dan تنها sokağa atladıktan sonra armudu biraz sıktı ve bur-nuna götürüp kokladı. Meyvenin ham olduğunu fark edin-ce, “Hay senin!..” diye tam bir de küfür sallayacaktı ki, töv-be ettiği aklına geldi. Yine de üç gün bekletirse, armudun ol-gunlaşma ihtimâli vardı. Arnavut kaldırımı gibi taş döşeli ve ortasındaki kanaldan pis su akan, daracık ara sokakları ter-cih ederek Sofuayyaş Mahallesi’ndeki evine doğru yürümeye başladı. İçine bir kurt düşmüştü: Zulada saklayıp olgunlaş-maya bırakacağı meyveyi, yaşadığı o daracık evinde, hem de kendi kanından olan bir namussuz, bir şerefsiz, bir haysiyet-siz acımadan mideye indirebilirdi. Bir hayli düşündü taşındı ve nihâyet, “El yiyeceğine ben yerim!” dedikten sonra ham armudu oracıkta mideye indirdi. Ama çekirdeklerini ağzın-dan çıkarıp dikkatle mendilinin arasına koyuyordu. Çünkü bir çekirdek, bir armut ağacı demektir. Bu ağaç da yılda en az ikiyüz meyve verirdi. Bu miktardaki armudun râyiç satış fi-yatı üçyüzelli akçe kadardı. Bu da on yılda dokuz altun eder-di. Şu durumda, mendilindeki çekirdeklerden sadece biri-nin fiyatı da bu olmalıydı. Ama aslında parada pulda pek gö-zü yoktu. Çünkü gönlü zengin biriydi. Hava aydınlanırken öylece, sırf gönlünden koptuğu için, sahibi olduğu çekirdek-lerden birini başının gözünün sadakası olarak kör bir dilen-cinin çanağına attı.

Evine dönmek için Kalın Musa’nın seçtiği yollar, dar ve inişli çıkışlıydı. Sokaklar, birbirleri içine geçmiş, ancak ve ancak bir yangında yok olmaya kararlı görünen ve on yıllar-dır yerçekimine direnip bir türlü çökmeyen, eğri büğrü, ya-

muk yampiri, sıra sıra ahşap evlerle dop doluydu. Kurtların kemire kemire bitiremedikleri tahta aksamları, rüzgârın esintisiyle gıcırdayan ve ahşap kaplamaları şiddetli yağmurların ve kızgın güneşin etkisiyle kararmış bu evlerin en çok göze çarpan özelliği, sağlam ve yüksek alt katları üzerinde, sanki çiçek gibi açılan, göğüslemelerin taşıdığı çıkmalar veya cumbalarıyla daha büyük ve daha ferâh olan üst katlarının ve nihâyet tepelerinde geniş saçaklarıyla koskoca çatılarının olmasıydı. Bu evlerin çoğunun en az bir cephesi yemyeşil sarmaşıklarla kaplıydı. Sarmaşıklar ve ağaçların oluşturduğu yeşillik o kadar sık ve evlerin geniş saçakları birbirine o kadar yakındı ki, o gölgeli ve dar sokaklarda yürüyenlerin yağmurdan ve güneşten etkilenmeleri imkânsız gibiydi. Karşılıklı evler arasına çekilmiş iplere rengârenk çamaşırlar asılmıştı. Ahşap evlerin ve yemyeşil ağaçların oluşturduğu bu dokuyu sık sık ya hayırsever bir paşanın yaptırdığı, bezemeli, yıldızlı ve oymalı bir mermer çeşme ya da gök kubbe de her biri ayrı bir yıldız ve ayrı bir kaderi gösterir gibi sağa sola, oraya buraya eğilmiş, görenlerin bir Fâtiha okumadan edemedikleri, kâtibî, horasanî, kalafatî kavuklu sekiz on mezar taşının görüldüğü hazîreler, yahut küçük kabristanlar bozmaktaydı.

Kalın Musa nihâyet, Avrat Pazarı'nın biraz aşağısındaki, Sofuayyaş Mahallesi'ne ulaştı. Ama ne gariptir ki, seyyar satıcılardan konu komşuya, muhtarından bekçisine kadar neredeyse bütün mahalle evin önünde toplanmıştı. Musa adımlarını hızlandırıp biraz daha yaklaşıncaya, sanki ardını görebileceklermiş gibi penceredeki kafese doğru dikkatle bakan bu meraklı komşulardan bazılarının mendillerini çıkarıp gözyaşlarını sildiklerini, hattâ bir ihtiyar kadının içini çeke çeke ağladığını fark etti. Mahallenin genç imamı bile ağlamaklı olmuştu. "Öküz işte!" diye söylendi Kalın Musa, "Yasak masak dinlemeyip almış kemençeyi yine eline!"